

Ár Íslandsmetanna

– Niðurstöður skýrsluhaldsársins hjá mjólkurframleiðendum 2024

Guðmundur Jóhannesson.

Sigurður Kristjánsson.

Niðurstöður skýrsluhaldsársins í mjólkurframleiðslunni 2024 hafa verið reiknaðar og birtar á vef Ráðgjafarmiðstöðvar landbúnaðarins, www.rml.is. Hér verður farið yfir helstu tölur úr uppgjörinu.

Peir framleiðendur sem skiluðu einhverjum, en þó mismiklum upplýsingum, um afurðir kúa sinna á nýliðnu ári voru 470 en á árinu 2023 voru þeir 489. Niðurstöðurnar eru þær helstar að 25.103,5 árskýr skiluðu 6.523 kg nyt að meðaltali. Það er afurðaaugning um 112 kg/árskú frá árinu 2023 en þá skiluðu 25.308,6 árskýr meðalnyt upp á 6.411 kg. Þetta eru mestu meðalafurðir frá upphafi vega og níunda árið í röð sem þær ná yfir 6.000 kg eftir árskú. Umreiknaðar í orkuleiðrétta mjólk (OLM) eru meðalafurðir síðasta árs 6.772 kg/árskú eða 144 kg meiri en árið áður.

Meðalbústærð reiknaðist 56,1 árskýr á árinu 2024 en sambærileg tala var 54,1 árið á undan. Meðalbústærð reiknuð í skýrslufærðum kúm var nú 72,6 kýr en 2023 reiknuðust þær 69,6. Samtals voru skýrslufærðar kýr ársins 34.160 talsins samanborið við 34.151 árið áður.

Mestar meðalafurðir á Suðurlandi

Svæðaskipting fylgir að segja má kjördæmum. Á árinu voru meðalafurðir eftir árskú mestar á Suðurlandi, 6.581 kg, og síðan kemur Norðurland eystra með 6.561 kg.

Stærst eru búin að meðaltali á Suðurlandi, 58,1 árskýr, en næststærst eru þau á Norðurlandi vestra, 57,8 árskýr.

Meðalbúið stækkar

Meðalbúið stækkaði milli ára sem er í takti við fækkun innleggsbúa og auknið innlegg mjólkur. Meðalinnlegg á bú með innlegg allt árið nam 333.467 lítrum samanborið við 318.531 lítra á árinu 2023. Á árinu fækkaði innleggsbúum mjólkur um 12 og voru kúabú í framleiðslu 459 talsins nú um áramótin 2024/25. Kúabúnum fækkar, þau stækka og kýrnar mjólka stöðugt meira. Afurðametin falla á ári hverju og stærð búanna eykst með hverju árinu sem líður. Þessi þróun hefur staðið í nokkra áratugi og stendur enn. Á heimsvísu er þetta ekkert einsdæmi og sömu þróun má sjá hvert sem lítið er. Eðlileg afleiðing þessa er sú að stöðugt reynir meir á hæfni og getu bænda til þess að reka búin og sinna þörfum gripanna. Því miður er reyndin sú að á sama tíma og margir bændur blómstra og finna sig vel í þessu umhverfi hestast aðrir úr lestinni og leggja árið á bát. Það verður ekki fram hjá því lítið að árið 2024 var ekki að öllu leyti hagfellt hvað varðar ytri framleiðsluáætlætur mjólkurframleiðslunnar. Tíð til heyskapar var erfið um allt land og vaxtastig hátt auk þess sem byggingarkostnaður hefur hækkað stórléga. Þetta gerir óhægt um vik að endurnýja og endurbæta framleiðsluáætlætu sem víða er komin til ára sinna þó ekki eigi

það við í öllum tilvikum. Þrátt fyrir þetta sjáum við umtalsverða afurðaaugningu hjá íslensku kúnum og virðist litlu skipta hvernig árið. Bændur finna ávallt leiðir og blessuð kýrin stendur við sitt eins og hún hefur gert árhundruðum og að verða árpúsundum saman.

Góðu heilli hefur ekki allt farið á verri veg. Á árinu voru einnig stigin framfaraskref sem vonandi munu skila bæði ávinningi og bættum hag bænda. Næst okkur í tíma stendur innleiðing á kyngreindu sæði sem er nú hafin af fullum þunga eftir mikla og vandaða undirbúningsvinnu. Til landsins kom færanleg rannsóknastofa í desember síðastliðnum og kyngreint var sæði úr fimm íslenskum nautum og einu Angus-holdanauti. Á fyrstu mánuðum þessa árs verður svo gerð tilraun þar sem fanghlyfall af notkun hefðbundins og kyngreinds sæði verður borð saman. Kyngreint sæði á án efa eftir að bæta bæði hag mjólkur- og kjóttframleiðslunnar en jafnframt þarf að vanda vel til verka og nota það á markvissan og réttan hátt. Erfðamengisúrvalið er enn í innleiðingarferli en nú hillir undir að synir nauta sem keypt voru á stöð eftir erfðamati fari að skila næstu kynslóð. Þá eru þær kvígur sem voru arfgreindar á árinu 2022 óðum að eignast sinn fyrsta kálf og þá kemur í ljós hvort erfðamatið eða spáin sem þær fengu á fyrstu vikum lífs síns var rétt eður ei. Í samtölum við bændur hefur komið fram ánægja með þetta mat og að það standist í meginatriðum. Sem dæmi má nefna að bóndi einn sagði að á sínu búu hefði einn kvígukálfurinn verið svo rólegur og gæfur að sérstaklega var eftir tekið. Þegar erfðamatið á gripinn kom reyndist það vera 135 fyrir skap. Það væri raunar með ólíkindum ef allt gengi eftir sem þetta en eigi að síður ánægjulegt að heyra af slíku.

Aldur við fyrsta burð þokast í rétta átt

Aldur kvígna við fyrsta burð sígur niður á við og er nú 27,0 mánuðir samanborið við 27,2 mánuði árið á undan. Þetta er skref í rétta átt og virðist sem menn séu loks að átta sig á hve mikla hagkvæmni er að sækja í það að lækka burðaraldur kvígnanna. Allar rannsóknir og athuganir sýna að hagkvæmast er að kvígurnar eignast sinn fyrsta kálf í kringum 23–24 mánaða aldur. Að því ber að stefna.

Litlar breytingar hafa orðið á vanhöldum kálfa milli ára. Gríðarmikill fjöldi dauðfæddra kálfa við fyrsta burð er þar stóra vandamálið en 26,8% afkvæma 1. kálfs kvígna komast ekki lifandi í þennan heim. Þetta hlutfall er eilífið hærra en árið á undan sem er ákaflega miður. Hluti skýringarinnar liggur í bústjórn og alveg ljóst að þarna þarf að huga betur að kvígnum, ekki síst þegar nálgast burð.

Það leiðir okkur að öðru vandamáli sem er að væntanlegur burðardagur er í alltof miklum mæli óþekktur. Ástæðan er fyrst og fremst mikil og almenn notkun sparinautanna, þ.e. nautanna sem standa í fjósum víða um land og ætti eingöngu að nota á hátíðis- og tyllidögum eins og sagt er. Þessir hátíðisdagar íslenskra kúabænda eru of margir en af fæddum kálfum á árinu 2024 voru 30% undan sparinautum. Hlutfallið hefur þó, góðu heilli, heldur lækkað frá árinu áður þegar það stóð í rúmum 32%. Uppistaðan í þessum mikla fjölda er afkvæmi 1. kálfs kvígna því yfir 90% fæddra kálfa undan eldri kúm

Uppgjör fyrir tímabilið	Vesturland	Vestfirðir	Norðurland vestra	Norðurland eystra	Austurland	Suðurland	Landið allt
Fjöldi búa alls	64	11	80	116	17	174	462
Fjöldi búa með skil	62	10	80	115	17	172	456
Fjöldi kúa alls	3.270	279	4.699	6.071	1.010	10.273	25.602
Meðalbústærð, kýr	52,7	27,9	58,7	52,8	59,4	59,7	56,1
Fjöldi árskúa	3.224,3	293,7	4.625,3	5.986,1	979,9	9.994,2	25.103,5
Meðalbústærð, árskýr	52,0	29,4	57,8	52,1	57,6	58,1	55,1
Fjöldi 1. kálfs kúa	1.141	89	1.739	2.254	328	3.863	9.414
Fjöldi kvígna eldri en 24 má	521	80	595	605	136	1.576	3.513
Endurnýjunarhlutfall	34,9	31,9	37,0	37,1	32,5	37,6	36,8
Hlutfall kúa með förgunarástæðu	100,1	100,0	100,1	100,1	100,0	100,0	100,1
Mjólkurframleiðsla síð. 12 mán.							
Meðalbústærð, innlögð mjólk	309.212	142.681	345.543	320.372	351.194	354.548	333.467
Mjólk/árskú	6.457	5.450	6.490	6.561	6.389	6.581	6.523
Fita kg	272	237	274	278	277	278	276
Fita %	4,21	4,34	4,22	4,28	4,33	4,22	4,24
Prótein kg	219	188	222	226	219	223	223
Prótein %	3,40	3,46	3,42	3,48	3,44	3,40	3,42
Kg OLM/árskú	6.680	5.750	6.732	6.835	6.722	6.813	6.772
Mjólkurnýting	94	92	95	97	98	96	96
Frumutala (reiknuð)	238	236	228	230	230	246	237
Mjólkandi kýr							
Dagsnyt/kú	16	13	17	17	17	17	17
Dagsnyt OLM/kú	17	14	17	18	17	17	17
Kjóttframleiðsla síð. 12 mán.							
Kýr							
Hlutfall með sláturgögn	85,3	78,4	84,8	83,9	84,1	85,0	84,6
Flokkun	2,67	2,45	3,08	2,54	2,56	2,88	2,79
Dagar frá burði við förgun	251,3	335,9	267,3	243,6	259,4	251,6	253,5
Meðalþungi, kg	208,8	204,1	213,4	210,2	207,9	211,2	210,9

Heilsufar síð. 12 mán.							
Hlutfall með sjúkdómaskráningu	8,8	16,1	18,9	36,0	27,4	15,6	20,8
Kýr							
Fjöldi sjúkdómstílfella á árskú	0,12	0,21	0,27	0,52	0,37	0,22	0,29
Júgurmeðhöndlunir á árskú	0,02	0,08	0,11	0,12	0,08	0,07	0,08
Geldstöðumeðhöndlunir á árskú	0,00	0,02	0,01	0,02	0,03	0,02	0,02
Bráðadauði/slys á árskú	0,01	0,02	0,02	0,02	0,01	0,02	0,02
Kálfar							
Hlutf. dauðra og dauðf. við 1. burð	25,0	29,9	26,1	30,5	25,5	25,4	26,8
Hlutf. dauðra og dauðf. aðrir burðir	8,2	4,8	8,3	8,5	8,3	8,8	8,5
Hlutf. dauðra á 1-180 daga	3,8	2,6	3,9	3,9	5,4	2,2	3,3
Frjósemi síð. 12 mán.							
Dagar frá burði til 1. sæðingar	71,8	84,4	69,4	68,2	64,9	69,9	69,6
Meðalaldur við 1. burð	27,6	30,6	26,8	26,2	27,6	27,2	27,0
Hlutfall kálfa undan sæðinganautum	70,2	74,3	65,2	67,3	71,0	72,9	69,7
Ending							
Kýr							
Meðalaldur við förgun, dagar	1.942,8	2.158,3	1.879,8	1.880,9	2.115,4	1.866,5	1.893,4
Meðalfjöldi burða við förgun	3,10	3,01	2,92	3,04	3,46	2,95	3,00
Meðalæviafurðir fargaðra kúa	18.751,6	17.125,2	17.923,3	18.861,5	21.602,9	17.961,2	18.394,6
Annað							
Ný bú í skýrsluhaldi síð. mánuð	0	0	0	0	0	0	0
Bú sem hættu í síð. mánuði	0	0	0	0	0	0	0

Ársuppgjör afurðaskýrslu nautgripaættarinnar 2024.

Heimild og töflur / Ráðgjafarmiðstöð landbúnaðarins

